

SESJA REFERATOWA „KRAJOBRAZ W EDUKACJI”

Agnieszka Lasota, Fundacja Kultury Przestrzeni „Zobaczyć na nowo”

„Zobaczyć na nowo to, co już znasz – działanie słowem i obrazem”

Świat nauki:

Psychologowie twierdzą, że otoczenie wpływa na stopień zadowolenia z życia, nasze relacje z innymi i wydajność w pracy.

Socjologowie udowodnili, że kształt otoczenia wpływa na nasze relacje z innymi i może łagodzić przestępczość.

Historycy powiedzą, że wygląd miast jest odzwierciedleniem naszej kultury.

Polska rzeczywistość. Od kilku dziesięcioleci żyjemy jakby w podziale na tych, którym zależy na harmonii krajobrazu i tych, którzy tego nie rozumieją, często nawet nie wiedzą, że istnieje pojęcie „ochrony krajobrazu” i że może to mieć coś wspólnego z nimi. Nie zdają sobie sprawy z tego, że otoczenie ma wpływ na ich nastroje, zdrowie fizyczne i psychiczne, komfort życia. Dwa światy grające do różnych bramek.

Dla dobra polskiego krajobrazu potrzeba zrozumienia, uwarunkowanych historycznie, bazowych zachowań naszych rodaków. Nie tyle zrozumienia ich stanowisk, ile rodowodu różnych nieuświadomionych zachowań, ich punktu wyjścia.

Jakie to ludzkie instynkty kierują zachodzącymi od kilku dziesięcioleci procesami? Poznamy uwarunkowania, które predestynują ludzi do konkretnego „modus operandi”. Co jest u podnóża braku zrozumienia elementarnych, jakby się wydawało, wartości „dobra wspólnego”? Co jest na wierzchołku potencjału zmian?

Determinantami specjalistów nie będziemy się zajmować, bo te są dla uczestników konferencji oczywiste. Uwarunkowania drugiej grupy będą zaś przedstawione w anegdotyczny sposób. Przede wszystkim zaś w krótkim referacie zostaną wskazane sprawdzone przykłady działania słowem i obrazem na wyobraźnię niemal każdej możliwej grupy społecznej, wiekowej, zawodowej.

Celem prezentacji jest otwarcie na drugiego człowieka, jego ograniczenia i stymulanty (oraz podpowiedzenie narzędzi, którymi można te ograniczenia rozbijać). Dopiero na kanwie zrozumienia udać się może doprowadzenie do dialogu, do wspólnego poszukiwania rozwiązań, gdzie mieszkańcy chronią dorobek poprzednich pokoleń, jak i tworzą cenne dziedzictwo dla następnych generacji.

Jak budować u rozmówców świadome kompetencje z pogranicza urbanistyki i ochrony krajobrazu opowie Agnieszka Lasota, założycielka Fundacji Kultury Przestrzeni „Zobaczyć na Nowo”. Zapraszam.

Mateusz Dudek, Szkoła Podstawowa im. Księcia Józefa Poniatowskiego w Mnikowie

Metoda Strabońska jako innowacja pedagogiczna oparta na edukacji krajobrazowej

Współczesna edukacja krajobrazowa rozwija wiele nurtów myślenia o krajobrazie. Metoda Strabońska, którą chciałbym zaproponować, wpisuje się z jednej strony w szerokie spektrum istniejących działań, a z drugiej wprowadza nowe spojrzenie na to zagadnienie. Metoda została zainspirowana twórczością greckiego geografów

i podróżnika Strabona, który rozwinął ideę związku przyczynowego działalności człowieka z powstałym krajobrazem.

Istotą Metody Strabońskiej jest odnajdywanie istniejących powiązań przyczynowych między poszczególnymi elementami krajobrazu, w myśl zasady: im odleglejsze powiązanie, tym głębsze zrozumienie miejsca. Taki sposób patrzenia na rzeczywistość ma wywołać w mieszkańcu danego krajobrazu poczucie jedności z otoczeniem, które ma głębszy wymiar i nie odnosi się wyłącznie do świata przyrody, lecz również wiąże się z uwrażliwieniem na drugiego człowieka. Ważnym aspektem Metody Strabońskiej jest rozwijanie myślenia całościowego (synteza).

W pracy z uczniami wykorzystuję innowacyjną pomoc dydaktyczną, jaką jest mata, na której można odtworzyć za pomocą przygotowanych elementów krajobraz. Do tak przygotowanego krajobrazu wprowadza się problem, z którym zmagają się jego mieszkańcy. Następnie uczniowie mają za zadanie zdiagnozować jego przyczyny oraz zaproponować możliwe rozwiązania.

W moim wystąpieniu postaram się zaprezentować, w jaki sposób wykorzystuję tę metodę w pracy z uczniami oraz pokazać jej potencjał edukacyjny.

Iwona Dzierżko-Bukał, Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku

Działania artystyczno-studialne jako wyspecjalizowane narzędzie do wyrażania idei

Wprowadzenie

Określenie roli, jaką może odegrać artystyczna uczelnia wyższa w kształtowaniu wizji rozwoju przestrzeni publicznych, dotyczącej zwłaszcza fazy przedprojektowej dla projektów wielobranżowych.

Geneza metody pracy artystyczno-badawczej, zorientowanej na kreatywne i odkrywczym pomysły wynikające z szerokiego spektrum wiedzy, umiejętności, wrażliwości i subiektywnej obserwacji uczestników wspólnego działania – tj. przedstawicieli różnych formacji artystycznych. Ogólne omówienie podjętych badań w kontekście określenia możliwości stosowania jak najszerszej rozumianych sztuk plastycznych (tj. sztuk użytkowych i pięknych), jako narzędzi służących do rozwiązywania problemów charakteryzujących się niejako podwójną naturą.

Metoda

Omówienie współpracy z partnerami zewnętrznymi z zastosowaniem autorskiej metody „4T”.

Opis Metody „4T”, jako koncepcji zarządzania projektami ukierunkowanej przede wszystkim na edukację, eksperymenty artystyczne i badania artystyczno-projektowe, zakładającej prowadzenie oryginalnych, eksperymentalnych prac badawczych bez nastawienia na bezpośrednie komercyjne zastosowanie wyników.

Hipotezę badawczą stanowi założenie, że sztuki piękne i projektowe mogą stanowić wyspecjalizowane narzędzie do kształtowania wizji rozwoju przestrzeni publicznych w duchu głęboko humanistycznym w oparciu o interdyscyplinarne projekty, których realizacja prowadzi do poprawy kształtu i jakości otoczenia.

Studium przypadku - Czarna Woda

Pierwszy projekt testujący Metodę „4T”, tj. koncepcja przekształcenia przestrzeni publicznych w Czarnej Wodzie, nad którą pracowano w roku akademickim 2017/2018. Projekt realizowany był na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Akademią Sztuk Pięknych w Gdańsku, Politechniką Gdańską i Gminą Czarna Woda.

Studium przypadku - Miasto kreatywne. Gdańsk

W roku akademickim 2018–2019 międzywydziałowy zespół ASP Gdańsk realizował projekty we współpracy z Biurem Rozwoju Gdańska (BRG) oraz Gdańską Infrastrukturą Wodociągowo-Kanalizacyjną Sp. z o.o. (GIWK).

Zrealizowany projekt pt. „Miasto kreatywne. Gdańsk” porusza tematy związane z przestrzeniami lokalnymi rozumianymi jako elementy procesu rewitalizacji zdegradowanych obszarów miasta oraz z rolą sztuki i designu w projektowaniu przestrzeni publicznej.

Studium przypadku - *Lokalność dużego miasta*

Projekt „*Lokalność dużego miasta*”, to kontynuacja tematyki związanej z przestrzeniami publicznymi dużego miasta. Omówienie podejścia do współczesnej „lokalności” opierającego się na zrozumieniu procesów zachodzących w szerszej skali.

Studium przypadku - *Klimatyczne dzielnice. Gdynia*

Przedstawienie projektu zrealizowanego we współpracy pomiędzy Akademią Sztuk Pięknych w Gdańsku a samorządem Gdyni, którego celem było wykorzystanie możliwości stwarzanych przez sztukę do kreatywnego kształtowania planów rozwoju przestrzeni publicznych w wybranych dzielnicach.

Podsumowanie

Sztuki artystyczne i projektowe cechuje niedostrzegana i niedoceniana zdolność do ujmowania zjawisk obecnych w środowisku kulturowym niestandardowo, w sposób wybiegający poza istniejące uwarunkowania formalno-przestrzenne, umożliwiając wydobycie elementów niedostrzeganych oraz wytyczanie kierunków zmian w przestrzeniach publicznych.

Wnioski z wdrożenia metody edukacyjnej (Metody „4T”) na poziomie na uczelni wyższej.

Teresa Sadoń-Osowiecka, Uniwersytet Gdański

Krajobraz na lekcjach geografii

Pojęcie krajobrazu jest niezbędne dla zrozumienia procesów zachodzących w otoczeniu. Stanowi kwintesencję specyficznego sposobu myślenia, który Wacław Nałkowski nazwał „zmysłem geograficznym”, pozwalającym łączyć zjawiska w jedną całość, rozumieć współzależności i interakcje między nimi. Dlatego odgrywać powinno ważną rolę w edukacji geograficznej. Zwłaszcza w dzisiejszych czasach, bo rozumienie krajobrazu służy rozumieniu znaczenia np. przyczyn i skutków zmian klimatu, rozwoju zrównoważonego, ekologicznych współzależności, przemian kulturowych, gospodarczych i społecznych obecnych w krajobrazie. W szkołach alternatywnych krajobraz był (jest) naturalnym środowiskiem uczenia się, przebiegającego od osobistego postrzegania (doświadczenia) do budowania wiedzy naukowej.

W podstawie programowej dla geografii krajobraz rozpatrywany jest w różnych skalach i z różnych perspektyw: od ujęć normatywnych, „z lotu ptaka” i skali globalnej (np. krajobrazy strefowe i astrefowe) poprzez skale regionalne (krajobrazy Polski, krajobraz naturalny i przekształcony przez człowieka, krajobraz miejski, przemysłowy, rolniczy) po skalę lokalną (krajobraz najbliższej okolicy) i możliwy do rozpatrywania z indywidualnej perspektywy („mała ojczyzna”, ład i nieład przestrzenny). Wydaje się jednak, że często na lekcjach geografii krajobraz stanowi zlepek cech, które nie są powiązane ze sobą; ewentualnie jest dwuwymiarowym obrazem, niekryjącym w sobie zależności, nie prowokującym do pytań: „dlaczego?”. Zanedbywane też bywa indywidualne przeżywanie krajobrazów (np. geografie czy krajobrazy dzieciństwa). Tymczasem może być to, niezależnie od zainteresowań geograficznych, przygotowanie do zaangażowania obywatelskiego w obronie albo w kształtowanie krajobrazów uwzględniającego ich specyfikę przyrodniczą, uwarunkowania kulturowe, społeczne, gospodarcze.

Edyta Masierek, Instytut Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Wydział Nauk Geograficznych, Uniwersytet Łódzki

Reklamy w przestrzeni głównej ulicy miasta - przykład Pabianic

W 2015 r. wprowadzono w Polsce tzw. ustawę krajobrazową, która miała ujednoczyć pojęcia związane z reklamą oraz określić rolę i zakres oddziaływania władz samorządowych na procesy tworzenia i sytuowania reklam na terenie gminy. Niektóre samorządy podjęły się żmudnej pracy na rzecz uporządkowania przestrzeni reklamowej, zwłaszcza w obszarach śródmiejskich, inne obserwują efekty tych działań i zastanawiają się jak ten dość trudny temat przełożyć na realia w swoich gminach.

Bezspornym pozostaje jednak fakt, iż aby rozpocząć myślenie o jakichkolwiek zmianach w tym zakresie niezbędne jest dokonanie na początku rzetelnej diagnozy stanu wyjściowego, przeprowadzenie faktycznego spisu występujących w przestrzeni reklam oraz wskazanie miejsc najbardziej problemowych w tym zakresie. Poza poszukiwaniem deficytów warto także zwrócić uwagę na dobre przykłady reklam występujących na terenie gminy, które spełniają swoją rolę, jednocześnie harmonijnie wpisując się w otoczenie.

Samorządy często nie mają jednak na takie prace zasobów czasowych, ludzkich i finansowych. Warto w takim przypadku pomyśleć o wykorzystaniu potencjału studentów i współpracy z uczelniami wyższymi. W referacie zaprezentowany zostanie przykład takiego właśnie współdziałania, które miało miejsce w Pabianicach i które miało wywołać dyskusję nt. porządkowania reklam w mieście.

Wydział Nauk Geograficznych UŁ współpracuje z różnymi samorządami i podmiotami otoczenia gospodarczego. Stara się podejmować i realizować w swoich pracach badawczych i naukowych tematy przydatne w praktyce. Jednym z takich zagadnień stał się właśnie wątek reklam w przestrzeni głównej ulicy miasta. W czerwcu 2018 r. Instytut Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej zrealizował w Pabianicach badania terenowe, których celem było stworzenie podstaw do dyskusji w mieście na temat chaosu reklamowego występującego na najważniejszej ulicy miasta oraz przygotowanie rekomendacji niezbędnych zmian w tym zakresie. Obszar badań obejmował fragment głównej arterii komunikacyjnej miasta zwanej Traktem Kapituły Krakowskiej o długości około 2,3 km. Stanowi on charakterystyczną oś kompozycji urbanistycznej Pabianic o układzie wschód-zachód. Skupia obiekty i funkcje związane z rozwojem miasta, w tym także Stary Rynek.

Badania zrealizowali studenci stacjonarnych studiów magisterskich na kierunku gospodarka przestrzenna w ramach specjalnościowych ćwiczeń terenowych. Ich praca polegała na przeprowadzeniu, z wykorzystaniem wcześniej przygotowanego przez prowadzących narzędzia badawczego, inwentaryzacji urbanistycznej, podczas której oceniano m.in. stopień występowania natężenia reklam oraz wpisywania się w przestrzeń ulicy. Dodatkowo dokonano spisu wszystkich reklam występujących na badanym obszarze uwzględniając ich rodzaj, typ, kubaturę, lokalizację oraz stan techniczny. Sporządzono także analizę mocnych i słabych stron analizowanego obszaru.

Referat ma na celu przybliżenie metodologii i wyników przeprowadzonych w Pabianicach badań terenowych, które mogły posłużyć jako punkt wyjścia do szerszej dyskusji z lokalną społecznością i przedsiębiorcami na temat panującego chaosu reklamowego w mieście oraz możliwości ograniczenia tego zjawiska. Podjęte rozważania mogą stać się inspiracją dla samorządów przy diagnozowaniu poziomu „chaosu reklamowego” na ich terenach, podejmowania współpracy z uczelniami wyższymi w tym zakresie oraz efektywnego wykorzystania potencjału zarówno gospodarczego, jak i wizualnego głównej ulicy w mieście.

Agnieszka Kurkowska, Politechnika Gdańska

Pomorskie krajobrazy modernistycznej Zasp. Koncepcje rewaloryzacji osiedla

Na terenie dawnej słowiańskiej osady podgdańskiej, anektując poniemieckie lotnisko powstało w latach 70. XX wieku potężne osiedle mieszkaniowe. Dawniej kaszubska stacja rybacka, z biegiem lat wieś rolnicza, następnie element oliwskich założeń cysterskich, później teren przemysłowy pod zaborem pruskim, w XIX wieku dołączona do rozrastającej się gminy Gdańsk staje się pruskim terenem wojskowym od 1909 roku o charakterze lotniczym, aby w roku 1921 stać się fragmentem Wolnego Miasta Gdańska, a od roku 1973 zacząć funkcjonować jako powstające osiedle mieszkaniowe będące sypialnianym zapleczem miasta. Nawarstwień historycznych jest tu wiele. Zaspę ulokowano na Kaszubach, na przedmieściach Starego Gdańska, ale zaspiańskie krajobrazy nie ukazują tych oczywistych konotacji. Stąd koncepcja podjęcia próby sprawdzenia potencjału rewaloryzacji osiedla poprzez poszukiwanie elementów regionalnych, przyrodniczych, powiązań z otoczeniem.

Zdecydowano podjąć temat w ramach zajęć edukacyjnych, traktując go jako problem badawczo-projektowy. Pracować nad nim mieli studenci Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej. Wybór fragmentu dzielnicy Gdańska wydawał się słuszny ze względu na znajomość miasta przez prowadzących zajęcia oraz lokalizację ośrodka dydaktyczno-badawczego (Politechnika Gdańska), gwarantującą dostępność badanego terenu dla osób zaangażowanych w projekt. Gdańsk jest też dobrym przykładem miasta wielokulturowego, którego złożone dziedzictwo analizuje Gregory Ashworth (Ashworth, 2015) wskazując na zmiany polityczne i kulturowe na przestrzeni wieków. Naznaczenie przez skutki działań wojennych ostatnich stuleci, czyni Gdańsk reprezentatywnym miejscem w skali Europy, tym samym nadając odnajdywanym w nim nawarstwieniom uniwersalny wymiar. Gdańsk jako miasto portowe stanowi dobry przykład przestrzeni tranzytowej dla sztuki, literatury, rzemiosła, muzyki. Pokonywanie granic to niekończąca się podróż po licznych odniesieniach, ale też źródło historycznej i aktualnej Solidarności. Dlatego, przykład osiedla mieszkaniowego w dzielnicy Zaspą może być traktowany indywidualnie lub uniwersalnie jako przykład typowego dla lat 70. i 80. osiedla wysokich (w przewadze 11 piętrowych) prefabrykowanych domów wielorodzinnych - "blokowiska", podobnego (poprzez typizację budynków zarówno mieszkalnych jak i usługowych) do innych, nie tylko w Gdańsku czy w Polsce, ale też w wielu miastach europejskich.

Na wstępie badań, po szeregu analiz poprzedzających wybrano do szczegółowego opracowania trzy kluczowe strefy osiedla i węzłów komunikacyjnych - przystanek kolei podmiejskiej z wiaduktem, wewnątrz urbanistyczne między blokami i obszar rekreacyjny osiedla powiązany funkcjonalnie z sąsiadującym terenem zielonym. Metody badawcze wykorzystane w pracy to analizy stanu istniejącego przestrzeni publicznych fragmentów osiedla i terenów przyległych przyjętych do prac projektowych oraz szerszego kontekstu przyrodniczo-kulturowego, kwerenda archiwalna, metoda projektowania zorientowanego na użytkownika - User Centered Design (UCD), metoda pracy Research through Design (RTD) oraz badanie ankietowe.

Projekty pilotażowe, powstały w roku akademickim 2020/2021 w celu określenia wytycznych projektowych dla następnej fazy badań metodą RTD oraz stanowiły podstawę do stworzenia pytań ankietowych. Projekty przygotowane metodą RTD w roku akademickim 2021/22 stanowiły drugą fazę badań. Projekty oraz towarzyszące im prace naukowo-badawcze podejmują temat przemian nie tylko lokalnie, ale również w obrębie wspólnego dziedzictwa Europy, wspólnej przyszłości mieszkańców, których terażniejszość stanowią w przewadze bloki mieszkalne, stanowiące powszechny wzór domu wielorodzinnego. Zgodnie z deklaracją Światowej Konferencji UNESCO Mondiacult 2022 konieczne jest poszukiwanie impulsów dla wzmocnienia różnorodności kulturowej i jej roli w zrównoważonym rozwoju w perspektywie Agendy 2030. To oznacza potrzebę wspierania partycypacji społecznej oraz wielokulturowości człowieka. Promowanie wielostronnej współpracy i promowanie dialogu.

Olga Smoleńska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Iwona Miedzińska, Uniwersytet Zielonogórski

Czytanie krajobrazów za pomocą znaczników w terenie

Znacznik poprzez symbolikę znaku lub słowa kluczowego, będąc przypisany do określonej informacji, jest

łącznikiem pomiędzy odczytującym a wiedzą przez niego posiadaną i/lub jemu udostępnianą, na przykład w postaci tekstu (tablice, ulotki), pliku multimedialnego czy też strony internetowej.

Znaczniki mają za zadanie ułatwić odbiorcom odczyt składowych krajobrazu w otaczającej odbiorcę przestrzeni. Mogą mieć charakter stały lub czasowy (sezonowy), trwale umocowane z podłożem, ruchome, a także wirtualne. Przyporządkowane do specyfikacji rodzajowej określonego zakresu informacji lub uniwersalne – dedykowane określonym grupom odbiorców lub o nieograniczonym dostępie. Są to różnego rodzaju tablice, mapy, schematy, podpisy, kody, jak i identyfikatory odwołujące się do symboliki lub marki miejsca (np. rzeźby, meble terenowe, loga). Zawarte w nich treści identyfikują w perspektywie krajobrazowej właściwości fizyczne, mentalne i wizualne, odwołując się również do informacji niewidocznej, ale obecnej w tzw. cieniu widokowym. Będąc nośnikami konkretnych informacji dedykowane są osobom posiadającym umiejętność czytania krajobrazu (m.in. kartografów, geodetów, turystów), stanowiąc jednocześnie podstawę analiz badawczych.

Znaczniki krajobrazu nieodłącznie powiązane są z turystyką widokową (zwaną również pejzażową lub krajobrazową). Najczęściej występujące znaczniki mają charakter celowy, przykładowo zawierają informację toponimiczną (nazwy własne miejsc) lub opisową miejsc i obiektów, identyfikują rzędne wysokościowe (znaki osnowy geodezyjnej, repery). Ułatwiają odczyt krajobrazu poprzez zmianę perspektywy widokowej (wieże, platformy, lunety widokowe). Identyfikują składowe krajobrazu i nadają znaczenie informacyjne osobom, które mają ograniczoną zdolność czytania krajobrazu (np. teksty językiem brajla). Tworzą identyfikującą miejsce symbolikę poprzez wprowadzenie unikalnych urządzeń terenowych czy infrastruktury, kreujących określone, przyporządkowane do miejsca zachowania, jak fotograficzne ramy krajobrazowe, terenowe podpórki do zdjęć krajobrazowych czy też tablice do zdjęć pozowanych. Obecność tych ostatnich stanowi dodatkowy atut miejsca, nie tylko zmieniając użyteczność miejsca, ale również wprowadzając aspekt unikatowości czy też zmiany estetyki krajobrazu.

Podjęty temat, w swym zasadniczym celu umożliwi opracowanie klasyfikacji znaczników obecnych w krajobrazie, z przyporządkowaniem im funkcji i przydatności – na wybranych przykładach.

SESJA REFERATOWA „KRAJOBRAZ W PRAKTYCE”

Anna Fikus-Wójcik, Magdalena Andrzejczuk, Biuro Rozwoju Gdańska

Krajobraz Gdańska w politykach miejskich

Na kompozycję krajobrazu Gdańska składa się wiele elementów o różnej skali: wielkoprzestrzennej, dzielnicowej i lokalnej, mających wpływ na tożsamość miasta jak i jego poszczególnych fragmentów. Elementy te podlegają ochronie w dokumentach różnej rangi, od ogólnomiejskich po mikrostrategie lokalne – poczynając od Strategii i Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m. Gdańska, poprzez polityki miejskie takie jak Gdańska Polityka Wodna i Gdańska Polityka Zieleni, a kończąc na ustaleniach planów miejscowych mniejszych fragmentów miasta oraz projektach poświęconych ważnym miejscom w skali lokalnej.

W Studium zostały wyznaczone elementy budujące tożsamość urbanistyczną miasta, opierające się o charakterystyczne wielkoprzestrzenne elementy krajobrazu kulturowego (WEKK). Są to unikalne cechy miasta związane z jego położeniem i istniejącym zagospodarowaniem, które wyróżniają Gdańsk na tle innych miast. Można do nich zaliczyć przede wszystkim: nadmorskie położenie i długą strefę nadwodną zwaną Pasem Nadmorskim; policentryczność związaną z historycznym rozwojem miasta oraz tarasowość ukształtowania terenu z bogatą rzeźbą strefy krawędziowej rozdzielającej dolny taras od górnego. Na potrzeby Studium opracowany został model ochrony wielkoprzestrzennych elementów krajobrazu kulturowego (WEKK) wyznaczający główne osie kompozycyjne, obszary otwartego krajobrazu, główne czytelne założenia urbanistyczne, dominanty przestrzenne, ciągi i osie widokowe oraz fronty wodne.

Główne założenia kształtowania krajobrazu wyznaczone w Studium zostały następnie pogłębione w dwóch komplementarnych politykach miejskich Gdańskiej Polityce Wodnej i Gdańskiej Polityce Zieleni, w których

wyznaczono kolejne charakterystyczne dla Gdańska makroskalowe elementy krajobrazu miasta w postaci dolin cieków jako łączników przyrodniczych pomiędzy górnym i dolnym tarasem miasta. W Gdańskiej Polityce Wodnej zostały opracowane zasady zagospodarowania ponad 160 km terenów nadwodnych, bazujące m. in. na wartościach krajobrazowych, przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego. Z kolei w Gdańskiej Polityce Zieleni istotnym elementem wspierającym ochronę cennych naturalnych fragmentów krajobrazu miasta jest zasada transektu, mówiąca o strefowym zagospodarowaniu zieleni, w szczególności terenów nadwodnych i przyleśnych celem ich ochrony przed nadmierną antropopresją. Dla poszczególnych elementów krajobrazu miasta wyznaczono kluczowe zasady zagospodarowania.

Kolejnym dokumentem, w którym kształtowanie krajobrazu miejskiego jest kluczowym zagadnieniem to Gdański Standard Ulicy Miejskiej. Określono w nim zasady zagospodarowania ulic miejskich nadając najwyższy priorytet pieszym, rowerzystom oraz zieleni i retencji, mających razem współtworzyć przestrzeń przyjazną użytkownikom. W dokumencie wypracowano modelowe przekroje wewnątrz ulicznych dostosowane do charakterystyki sąsiedztwa.

Skala krajobrazu lokalnego dzielnic i osiedli oraz ich wzajemnych powiązań, jest natomiast przedmiotem opracowania Gdańskie Przestrzenie Lokalne, które ustala urbanistyczne zasady kształtowania przestrzeni publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnych cech krajobrazu oraz tożsamości miejsca.

W ochronie krajobrazu miejskiego kluczowe jest wielopoziomowe podejście, gdyż sam krajobraz ma swoje różne wymiary i składowe. Dla zachowania makroskalowych elementów i układów, świadczących o tożsamości miasta, konieczne jest ujęcie ich w dokumentach strategicznych o randze ogólnomiejskiej. Natomiast pozostałe elementy tworzące lokalny krajobraz wymagają ochrony i zasad ich kształtowania na poziomie dokumentów dedykowanym poszczególnym fragmentom miasta oraz w skali i percepcji człowieka.

Magdalena Kwiek, Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Wojciech Maciejowski, Instytut Turystyki, Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

Znaczenie krajobrazu dla osób podejmujących różne formy aktywności sportowo-rekreacyjnej

Badania przeprowadzone za pomocą ankiety miało na celu zrozumienie, w jaki sposób różne elementy krajobrazu wpływają na trening osób aktywnych fizycznie – biegaczy oraz jeżdżących na rowerach tradycyjnych i elektrycznych. Ankieta obejmowała szeroki zakres pytań, w tym te dotyczące preferencji odnośnie krajobrazu, wpływu na długość treningu oraz elementów krajobrazu, które zniechęcają do aktywności fizycznej.

Wyniki badań wykazały, że wielu respondentów preferuje trening w otoczeniu przyrody, szczególnie na obszarach zielonych, w górach oraz w okolicach zbiorników wodnych. Okazało się również, że różnorodność widoków i przyjemne elementy krajobrazu mogą znacząco wpływać na długość treningu, motywować do wydłużenia aktywności fizycznej i podejmowania go mimo niesprzyjającej pogody.

Z drugiej strony, monotonna przestrzeń, brak cienia lub miejsc do odpoczynku, a także widok zanieczyszczonego otoczenia mogą zniechęcać do treningu i prowadzić do jego skrócenia lub rezygnacji z aktywności. Również elementy urbanistyczne, takie jak betonowe chodniki czy ruch uliczny, mogą negatywnie wpływać na motywację do aktywności fizycznej.

Wnioski sugerują, że planowanie tras treningowych i parków sportowych powinno uwzględniać preferencje i potrzeby osób trenujących, aby stworzyć przestrzeń, która będzie ich inspirować i motywować do dłuższej i bardziej regularnej aktywności fizycznej. Badania te dostarczyły cennych informacji dla projektantów przestrzeni sportowych oraz osób odpowiedzialnych za rozwijanie infrastruktury sportowej.

Aneta Marek

Wizerunki świętych w krajobrazie ziemi kłodzkiej

Święci zawsze odgrywali w kulturze i religii znaczącą rolę. Przejawem kultu religijnego było fundowanie rzeźb świętych. Obiekty te ozdabiały nie tylko wnętrza świątyń, ale były również wyróżnikiem krajobrazu geograficznego. Fundowano je w krajobrazie miejskim i wiejskim, w przestrzeni leśnej i łąkowej, wzdłuż dawnych szlaków handlowych i pielgrzymkowych.

W kapliczkach, ale również na postumentach i kolumnach umieszczano wizerunki najbardziej popularnych świętych. Miało to zapewnić mieszkańcom opiekę i zwiększyć obszar bezpieczeństwa. Stąd też tak często umieszczano wizerunki patronów i orędowników z właściwymi atrybutami. Do najpopularniejszych zaliczyć można św. Floriana, św. Lzydora, św. Jana Nepomucena, św. Antoniego, ale również patronów od chorób i epidemii, jak św. Rozalię, św. Rocha, św. Sebastiana, św. Franciszka Ksawerego.

Wizerunki świętych często widoczne są w różnych regionach, co świadczyć może o dynamice szerzenia się kultu, zwłaszcza w pewnych okresach (jak np. beatyfikacja lub kanonizacja). Wiele wizerunków świętych reprezentuje różny poziom wykonania. Wśród nich znajdują się rzeźby, które stanowią monumentalne dzieła o wysokiej klasie artystycznej. Natomiast wśród wiejskich obiektów kultu religijnego, reprezentowanych przez przydrożną, małą architekturę sakralną, znajdują się wytwory nawiązujące do twórczości ludowej.

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji małych obiektów sakralnych ziemi kłodzkiej w okresie listopad 2022 – wrzesień 2023 wynika, że rozmieszczenie rzeźb świętych w poszczególnych gminach ziemi kłodzkiej jest nierównomierne. Na lokalizację rzeźb świętych miał wpływ czynnik historyczny. Poprzez przynależność ziemi kłodzkiej do Korony Czeskiej widoczny jest kult typowych świętych czeskich jak Jana Nepomucena i Wacława. Na umiejscowienie rzeźb miała wpływ bliskość centrów życia pielgrzymkowego (Wambierzyce, Stary Wielisław), ale także związek z wydarzeniami rodzinnymi i społecznymi. Nie bez znaczenia były także katastrofy przyrodnicze, plagi i epidemie, zwłaszcza w XVII i XVIII wieku.

Wojciech Maciejowski, Instytut Bliskiego i Dalekiego Wschodu, Uniwersytet Jagielloński

Magdalena Kwiek, Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Krajobraz jako zasób turystyczny w gminach zachodniej części powiatu krakowskiego

Krajobraz i tworzący jego strukturę zespół elementów stanowią – niezależnie od ujęć terminologicznych – jedną z dwóch części zasobów (walorów) turystycznych określonego arealu. Istnienie w konkretnym terenie (np. granicach gminy lub powiatu) wysoko ocenianych przez turystów atrybutów środowiska przyrodniczego, pozwala na rozwój w nim określonych form turystyki. To z kolei przekłada się na szereg zmian społeczno-gospodarczych, jak m.in. wzrost dochodów jej mieszkańców (i wpływów do budżetu samorządu), zmian w strukturze zatrudnienia w związku z odchodzeniem od wcześniejszych form zatrudnienia na korzyść podejmowania pracy w turystyce, aż do zmian w strategiach rozwoju danego obszaru.

Badaniami nad zasobami turystycznymi i rozwojem turystyki podjęto w węglanowym krajobrazie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, w granicach pięciu gmin zachodniej części powiatu krakowskiego. Są nimi dość mocno zróżnicowane pod względem przyrodniczym i społeczno-gospodarczym gminy: Krzeszowice, Jerzmanowice-Przegonia, Sułoszowa, Wielka Wieś i Zabierzów.

Tutaj w ostatnich latach, wraz z pojawianiem się na obszarach wiejskich nowych form aktywności, widoczne jest stopniowe odchodzenie od rolnictwa na rzecz funkcji usługowych, na co silny wpływ ma krasowy charakter krajobrazu tego obszaru. Analiza treści dokumentów strategicznych lokalnych gmin wyraźnie podkreśla korzystne warunki rozwoju turystyki i agroturystyki oraz bardzo silne nastawienie się ich w przyszłości na

rozwój turystyki, głównie przez wzmocnienie gospodarczej roli turystyki w oparciu o jej wysoki potencjał. Potwierdzają to także rozmowy z wójtami gmin, dla których przy spadku opłacalności produkcji rolniczej i stałemu zmniejszaniu się udziału tego sektora w gospodarce gminy, a jednocześnie braku możliwości rozwoju inwestycji przemysłowych, usługi – a szczególnie turystyka, oparta głównie o walory przyrodnicze, kulturowe i historyczne tego obszaru, miałyby zdecydowanie największe szanse i możliwości rozwoju.

Anna Żróbek-Sokolnik, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Piotr Dynowski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Krajobraz podwodny jezior – problemy i wyzwania

Od wielu już lat, na całym świecie podejmowane są działania związane z realizacją założeń polityki zrównoważonego rozwoju, w tym ochrony zasobów i usług ekosystemowych oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego zbiorników wodnych. Kompleksowe badania z wykorzystaniem podejścia krajobrazowego są jednym z podstawowych źródeł danych wykorzystywanych w działaniach związanych z planowaniem i zagospodarowaniem przestrzeni. Służą one do analizy kierunków, dynamiki i możliwości przekształceń przestrzeni wywołanych przez siły przyrody i przez działalność człowieka.

Pojęcie krajobrazu ma wiele różnych definicji. W przypadku ekosystemów wodnych najczęściej przyjmuje się definicję mówiącą, że: „krajobraz jest integralnie jednolitą częścią dna morskiego z solidnym podłożem geologicznym, takim samym rodzajem rzeźby terenu, wspólnym klimatem i podobnymi biocenozami”. Podobnie jak na powierzchni, uwzględnia się tu relief, geologię, wzory erozji, pokrycie roślinnością, siedliska i działalność człowieka. Śledząc literaturę naukową, najczęściej można natknąć się na opracowania dotyczące zagadnienia krajobrazów podwodnych mórz i oceanów. Wynika to z faktu, że morza i oceany to ogromne zbiorniki wodne, o niezwykle istotnym znaczeniu dla człowieka. Nie oznacza to jednak, że wody słodkie nie wymagają badań dotyczących krajobrazów podwodnych. Niestety, w literaturze nie ma zbyt wielu danych na temat krajobrazów podwodnych śródlądowych wód słodkich. Należy jednak pamiętać, że jeziora są istotnym elementem, który wpływa na gospodarkę regionów pojeziernych. Odgrywają również istotne znaczenie w funkcjonowaniu lokalnych i regionalnych ekosystemów. Wody słodkie są również bardzo cenne ze względu na siedliska i organizmy w nich występujące. Przykładem są chociażby siedliska i gatunki ujęte w dokumentach związanych z ochroną przyrody Natura 2000 obejmujące również środowiska wodne i podwodne. W związku z powyższym, konieczne jest uzupełnienie wiedzy naukowej w zakresie krajobrazów podwodnych jezior.

W naszej prezentacji przedstawimy problemy i wyzwania stojące przed osobami badającymi krajobrazy podwodne jezior.

SESJA REFERATOWA „KRAJOBRAZ W NAUCE I PRAKTYCE”

Monika Trojanowska, Uniwersytet Gdański

Krajobraz a zdrowie, relacja nauki i praktyki projektowej

W pracy omówiono nową generację parków publicznych – miejskich otwartych przestrzeni publicznych o unikalnych walorach, które stały się wyznacznikiem zrównoważonego rozwoju we współczesnej urbanistyce. Możliwości szerszej realizacji nowej generacji parków publicznych przedstawiono na przykładzie niedawno wybudowanych lub zrewitalizowanych parków na Pomorzu. Do badań wybrano trzy parki: Park Starowiejski w Rumii, Miejski Park Rodzinny w Redzie i Park im. Aleksandra Majkowskiego w Wejherowie. Do oceny parków wykorzystano wystandaryzowane narzędzie – uniwersalny standard miejsc promocji zdrowia. Wyniki badania wskazują, że wszystkie trzy parki to miejsca sprzyjające regeneracji fizycznej, psychicznej i promocji kontaktów

społecznych społeczności sąsiedzkich oraz edukacji ekologicznej. Wszystkie trzy badane parki można uznać zarówno za parki nowej generacji, jak i miejsca promocji zdrowia. Można je zatem uznać za miejsca promocji zdrowia w mieście. W badaniu sprawdzono, że zarówno historyczne, jak i nowoczesne parki publiczne mogą promować zrównoważony rozwój i zdrowie użytkowników. Kluczową kwestią jest dążenie do zrównoważonego rozwoju bez poświęcania wartości przyrodniczych, kulturowych i społecznych.